

In the article it is researched the peculiarities of legal regulation of relations concerning remedial subsoil resources use and protection. The state of modern legislation in this area is analyzed, the existing problems are separated and the offers as to their solution are stated.

Some measures can not solve the problem of the protection of the therapeutic geological environment, since along with the creation of speleological objects in these territories, further mining of salt is planned. Such activity may have economic significance, but it will harm the unique geological objects. Therefore, it is expedient in this case to introduce a mining and sanitary district for areas within which therapeutic caves are located. By analogy with the legal regime of the sanitary protection district of the resort, any economic or other activity that may adversely affect the geological objects with a therapeutic microclimate should be prohibited in this zone, and only measures to maintain their condition, protection against flooding underground waters, etc.

Keywords: subsoil, remedial resources, subsoil mineral waters, resort.

Данилюк Л.Р.

ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МИСЛИВСЬКИХ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

УДК 349.6:639.1

Постановка проблеми. Мисливські природні ресурси – це мисливські тварини, вольєрна дичина, підсадна дичина, продукти їхньої життєдіяльності, які знаходяться в межах мисливських угідь, продукція полювання та мисливські трофеї, які використовуються або можуть бути використанні в процесі ведення мисливського господарства (зокрема, в частині їх охорони, використання та відтворення, розвитку мисливського собаківництва, з урахуванням обмежень, визначених законодавством).

Необхідність визначення поняття правовідносин використання мисливських природних ресурсів, виокремлення видів та з'ясування особливостей використання цих природних ресурсів зумовлена специфікою їх правового режиму і завданнями мисливського господарства.

Так, до спеціальних ознак правового режиму мисливських природних ресурсів належать: 1) особливий об'єкт регулювання, яким виступають мисливські природні ресурси; 2) особлива мета – забезпечення охорони, раціонального використання та відтво-

рення мисливських природних ресурсів; 3) формується розгалуженим і багаторівневим масивом нормативно-правових актів; 4) об'єднує в своєму складі режими охорони, раціонального використання та відтворення мисливських природних ресурсів; 5) є нормативно встановленим порядком регулювання відносин охорони, використання та відтворення мисливських природних ресурсів; поєднує в змісті різноманітні правові засоби (дозволи, заборони, договори, ліміти тощо).

Завданнями мисливського господарства є: 1) охорона, використання та відтворення мисливських природних ресурсів; 2) збереження, використання та відтворення середовища їх перебування; 3) надання послуг мисливцям щодо здійснення полювання; 4) розвиток мисливського собаківництва; 5) створення та підтримка в належному стані мисливської інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні у вітчизняній еколого-правовій доктрині вивченню правового режиму мисливських природних ресурсів приділено недостатньо уваги загалом. Тому і наукові дослідження та публікації, присвячені поняттю, видам та особливостям використання мисливських природних ресурсів також відсутні. Відповідно, в основу цієї статті покладено теоретичні напрацювання Н. Р. Кобецької [1], В. М. Комарницького [2] щодо права природокористування в цілому та праці Л. Д. Нечипорук [3], В. В. Овдієнка [4], П.В. Тихого [5], О. О. Томин [6] в частині окремих видів використання об'єктів тваринного світу.

Мета статті. Метою цієї статті є дослідження поняття, видів та особливостей використання мисливських природних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Правовідносини використання мисливських природних ресурсів доцільно розуміти як врегульовані нормами права суспільні відносини між відповідними суб'єктами, що виникають в процесі ведення мисливського господарства при здійсненні діяльності з вилучення та споживання корисних властивостей мисливських тварин, вольерної дичини, підсадної дичини, продуктів їхньої життєдіяльності, які знаходяться в межах мисливських угідь, продукції полювання та мисливських трофеїв, а також діяльності, пов'язаної з таким вилученням та споживанням.

Як відомо, найбільш поширеною класифікацією права природокористування є поділ його на загальне (використання людиною природи з метою задоволення своїх життєво необхідних потреб) та спеціальне (виробничо-господарське використання природних об'єктів) [7, с. 73]. Відповідно до ч. 3 ст. 16 Закону України «Про тваринний світ», у порядку загального використання об'єктів тваринного світу здійснюється використання корисних властивостей життєдіяльності тварин – природних санітарів середовища, запилювачів рослин тощо, а також використання об'єктів тваринного світу в наукових, культурно-освітніх, виховних, естетичних та інших цілях, не заборонених законом. Згідно з ч. 1 ст. 17 Закону, до спеціального використання об'єктів тваринного світу належать усі види використання тваринного світу (за винятком передбачених законодавством випадків безоплатного любительського і спортивного рибальства у водних об'єктах загального користування), що здійснюються з їх вилученням (добуванням, збиранням тощо) із природного середовища.

Враховуючи, що мисливські природні ресурси є об'єктами тваринного світу, слід взяти до уваги види використання останніх, які закріплені у ч. 1 ст. 20 Закону України «Про тваринний світ», а саме: 1) мисливство; 2) рибальство, включаючи добування водних безхребетних тварин; 3) використання об'єктів тваринного світу в наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілях; 4) використання корисних властивостей життєдіяльності тварин – природних санітарів середовища, запилювачів рослин тощо; 5) використання диких тварин з метою отримання продуктів їх життєдіяльності; 6) добування (придбання) диких тварин з метою їх утримання і розведення у напіввільних умовах чи в неволі. Відповідно до ч. 2 ст. 20 Закону, законами можуть бути передбачені й інші види використання об'єктів тваринного світу.

Варто зробити певні зауваження щодо таких видів діяльності у сфері використання, охорони та відтворення мисливських тварин як регулювання чисельності диких тварин, переселення у нові місця перебування, використання в наукових цілях, селекційні та вибіркові діагностичні відстріли мисливських тварин для ветеринарно-санітарної експертизи.

Так, відносини щодо регулювання чисельності диких тварин знайшли правове оформлення в ст. 32 Закону України «Про тваринний світ» (р. III «Використання об'єктів тваринного світу»), тоді як у статтях 16, 17, 20 Закону, в яких безпосередньо закріплені види використання об'єктів тваринного світу, про регулювання чисельності диких тварин навіть не згадується. Натомість, ст. 50 цього ж Закону (Переселення, акліматизація і схрещування диких тварин) логічно розміщена у р. IV – «Охорона тваринного світу». Ми вважаємо, що відповідні види діяльності доцільно відносити до заходів охорони та відтворення об'єктів тваринного світу. Використання ж об'єктів тваринного світу в наукових цілях, на нашу думку, в залежності від кінцевої мети добування можна розглядати і як один з видів їх використання, і як захід їх охорони та відтворення. Зокрема, якщо воно здійснюється виключно з дослідницькою метою (наприклад, вивчення властивостей тварин, їх характеристик, ознак поведінки тощо), то мова йде про один із видів використання об'єктів тваринного світу, якщо ж відповідні дослідження спрямовані на досягнення мети, визначеної ч. 1 ст. 8 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», а саме на розробку наукових основ охорони та раціонального використання навколишнього природного середовища та природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, то йдеться про заходи охорони та відтворення об'єктів тваринного світу. Наприклад, згідно з п. 2.1 Інструкції про селекційний відстріл мисливських тварин, селекційний відстріл здійснюється щодо хворих, поранених тварин, старих особин з явними ознаками деградації, дворічного нерозвинутого молодняка, тварин з нехарактерним для виду забарвленням, а при відстрілі самців оленів, лосів, ланей, козуль – особин з недорозвинутими рогами, а згідно з п. 2.1 Інструкції про вибірковий діагностичний відстріл мисливських тварин для проведення державної ветеринарно-санітарної експертизи, діагностичний відстріл проводиться з метою оцінки епізоотичної ситуації та вивчення стану захворювань серед мисливських тварин. Тому, селекційні та вибіркові діагностичні відстріли мисливських тварин для ветеринарно-санітарної експертизи, які за своє суттю є науково-дослідною діяльністю

(використанням об'єктів тваринного світу в наукових цілях), ми все ж відносимо до заходів охорони та відтворення мисливських тварин.

Неоднозначною є і ч. 2 ст. 28 Закону України «Про тваринний світ», яка регламентує використання об'єктів тваринного світу для наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілей в порядку загального використання. У відповідності до її положень використання об'єктів тваринного світу, які перебувають у напіввільних умовах чи в неволі, для відповідних цілей може здійснюватися за плату без вилучення тварин із середовища їх існування, тоді як, однією з ознак загального природокористування є його безоплатний характер [7, с. 73].

Дещо некоректним є саме формулювання назви виду використання об'єктів тваринного світу, передбаченого п. 6 ч. 1 ст. 20 Закону (добування (придбання) диких тварин з метою їх утримання і розведення у напіввільних умовах чи в неволі). Фактично під добуванням диких тварин у даному випадку мається на увазі їх відлов. У п. 3.3 Порядку утримання та розведення диких тварин, які перебувають у стані неволі або в напіввільних умовах, передбачено можливість утримання диких тварин у неволі у мисливських господарствах з метою розведення для підвищення продуктивності мисливських угідь. Отже, у цьому випадку йдеться про «утримання для подальшого розведення».

Особливості правового режиму мисливських природних ресурсів, зумовлюють необхідність виокремлення видів використання цих природних ресурсів. Крім цього, слід нагадати, що одним із завдань мисливського господарства є розвиток мисливського собаківництва. З видів діяльності, які належать до мисливського собаківництва правове значення в контексті ведення мисливського господарства має підготовка до полювання та використання для потреб мисливців собак мисливських порід, що потрібно врахувати при виділенні видів використання мисливських природних ресурсів. Разом з тим, використання собак мисливських порід для потреб мисливців здійснюється в процесі полювання, а перебування осіб у межах мисливських угідь, у тому числі на польових і лісових дорогах (крім доріг загального користування),

з собаками мисливських порід, відповідно до ч. 3 ст. 12 Закону України «Про мисливське господарство та полювання», прирівнюється до полювання (крім випадків регулювання чисельності диких тварин, польових випробувань і змагань мисливських собак (не нижче обласного рівня)). Згідно з ч. 2 ст. 15 цього ж Закону, полювання може здійснюватися з використання собак мисливських порід (тоді останні виступають знаряддям полювання), тому не доцільно виділяти такий вид використання мисливських природних ресурсів як використання для потреб мисливців собак мисливських порід, бо він здійснюється безпосередньо в процесі полювання і прирівнюється до нього.

Таким чином вважаємо за доцільне виділити та закріпити у Законі України «Про мисливське господарство та полювання» такі види використання мисливських природних ресурсів:

1) полювання (здійснюється щодо мисливських тварин і регулюється р. III Закону України «Про мисливське господарство та полювання», Порядком видачі посвідчення мисливця та контрольної картки обліку добутої дичини й порушень правил полювання, Положенням про правила проведення полювань, поводження із зброєю та порядок видачі ліцензій на добування мисливських тварин, Інструкцією про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металними снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів, Порядком видачі паспортів на собак мисливських порід, Правилами організації полювання та надання послуг іноземним мисливцям);

2) утримання у напіввільних умовах чи в неволі для подальшого розведення (здійснюється щодо мисливських тварини з можливим утриманням тільки у напіввільних умовах, щодо вольтерної дичини, підсадної дичини з можливим утриманням у напіввільних умовах чи в неволі та регулюється Порядком утримання та розведення диких тварин, які перебувають у стані неволі або в напіввільних умовах, Закон України «Про ветеринарну ме-

дицину», та Законом України «Про захист тварин від жорстокого поводження»);

3) обробка, переробка продукції полювання та укладення договорів щодо неї та мисливських трофеїв (здійснюється щодо продукції полювання та мисливських трофеїв і регулюється ст. 35 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» та Правилами організації полювання та надання послуг іноземним мисливцям, Інструкцією про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів (при вивезенні продукції полювання за кордон));

4) використання собак мисливських порід при підготовці до полювання, випробувань та змагань, а також при випробуваннях та змаганнях (здійснюється щодо мисливських тварин, вольєрної дичини, підсадної дичини та регулюється ст. 34 Закону України «Про мисливське господарство та полювання», Положенням про мисливське собаківництво в Україні та локальними нормативно-правовим актами в галузі мисливського господарства, наприклад, Положенням про строки та умови підготовки собак мисливських порід до випробувань і змагань, Положенням про проведення випробувань і змагань собак мисливських порід);

5) використання з метою отримання продуктів життєдіяльності (проявляється у вилученні продуктів життєдіяльності мисливських тварин, вольєрної дичини, підсадної дичини, які знаходяться в межах мисливських угідь та регулюється ст. 30 Закону України «Про тваринний світ» і Правилами видачі дозволів на спеціальне використання диких тварин та інших об'єктів тваринного світу, віднесених до природних ресурсів загальнодержавного значення);

6) використання в наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілях (здійснюється щодо усіх видів мисливських природних ресурсів і регулюється ст. 28 Закону України «Про

тваринний світ» і Правилами видачі дозволів на спеціальне використання диких тварин та інших об'єктів тваринного світу, віднесених до природних ресурсів загальнодержавного значення);

7) використання корисних властивостей життєдіяльності (здійснюється щодо мисливських тварин, вольєрної дичини, підсадної дичини та регулюється ст. 29 Закону України «Про тваринний світ» і Правилами видачі дозволів на спеціальне використання диких тварин та інших об'єктів тваринного світу, віднесених до природних ресурсів загальнодержавного значення).

Окремі види використання мисливських природних ресурсів можна здійснювати як в порядку загального природокористування, так і спеціального. Зокрема, використання мисливських тварин, які знаходяться в межах мисливських угідь в наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілях, використання корисних властивостей життєдіяльності мисливських тварин здійснюються в порядку загального використання, але з дотриманням умов загального використання об'єктів тваринного світу, визначених законодавством. При цьому, ці та деякі інші види використання мисливських природних ресурсів (наприклад, використання з метою отримання продуктів життєдіяльності) хоча і не спрямовані на реалізацію завдань ведення мисливського господарства, однак відносяться до відповідних видів використання, оскільки, виникають при здійсненні діяльності з вилучення та споживання їх корисних властивостей, а також діяльності, пов'язаної з таким вилученням та споживанням, в межах мисливських угідь та відбуваються за участі користувачів мисливських угідь.

Водночас, можуть виникнути зауваження щодо віднесення до видів використання мисливських природних ресурсів обробки, переробки продукції полювання та укладення договорів щодо неї та мисливських трофеїв. Адже закріплена у нормах права можливість визначити юридичну чи фактичну долю майна – це право розпорядження у суб'єктивному розумінні [8, с. 323]. Проте, ми повинні розуміти, що для вилучення та споживання корисних властивостей продукції полювання (крім відловлених живих мисливських тварин) вона неодмінно має піддатися обробці чи переробці, яку може здійснити як її власник самостійно, так і виконавець за договором (тобто, мова йде про діяльність, пов'язану

з вилученням та споживанням корисних властивостей). Крім цього, укладення інших договорів щодо такої продукції полювання та мисливських трофеїв також фактично зводиться до діяльності з вилучення та споживання корисних властивостей чи до діяльності пов'язаної з таким вилученням та споживанням. Тобто, право розпорядження продукцією полювання та мисливськими трофеями «поглинається» поняттям їх «використання». Більше того, сам Закон України «Про тваринний світ» серед видів використання об'єктів тваринного світу називає придбання диких тварин з метою їх утримання та розведення у напіввільних умовах чи в неволі (п. 6 ч. 1 ст. 20 Закону).

Висновки. На нашу думку, особливостями використання мисливських природних ресурсів є: 1) воно здійснюється в процесі ведення мисливського господарства; 2) обмежується в просторі межами мисливських угідь (за винятком використання продукції полювання та мисливських трофеїв); 3) специфічний суб'єктний склад правовідносин (обов'язковою є пряма чи опосередкована участь користувача мисливського угіддя); 4) зводиться не тільки до полювання (хоча воно є основним видом використання), а й до іншої діяльності з вилучення та споживання корисних властивостей мисливських природних ресурсів, а також діяльності, пов'язаної з таким вилученням та споживанням.

1. Кобецька Н. Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики : монографія / Н. Р. Кобецька. – Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. – 271 с.
2. Комарницький В. М. Право спеціального природокористування : дис. на здобуття наукового ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / Комарницький Віталій Мар'янович. – К., 2012. – 484 с.
3. Нечипорук Л. Д. Еколого-правове регулювання раціонального використання об'єктів тваринного світу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / Л. Д. Нечипорук. – К., 2009. – 20 с.
4. Овдієнко В. В. Правове регулювання мисливства в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06

- «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / В. В. Овдієнко. – Х., 2014. – 20 с.*
5. Тихий П. В. *Еколого-правове регулювання спеціального використання дикої фауни : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / П. В. Тихий. – Х., 2000. – 18 с.*
  6. Томир О. О. *Правове регулювання мисливства та полювання в Україні (на матеріалах Карпатського регіону) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / О. О. Томир. – К., 2009. – 22 с.*
  7. Кобецька Н. Р. *Екологічне право України : навч. посіб. / Н. Р. Кобецька. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 352 с.*
  8. *Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової. – 2-е вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Кн. 1. – 736 с.*

Данилюк Л.Р. Поняття, види та особливості використання мисливських природних ресурсів

В цій статті досліджуються поняття, види та особливості використання мисливських природних ресурсів. Автор визначає поняття правовідносин використання мисливських природних ресурсів та аналізує закріплені в законодавстві види використання об'єктів тваринного світу. На основі цього виокремлює види та з'ясує особливості використання мисливських природних ресурсів.

Ключові слова: мисливські природні ресурси, використання мисливських природних ресурсів.

Данилюк Л.Р. Понятие, виды и особенности использования охотничьих природных ресурсов

В этой статье исследуются понятие, виды и особенности использования охотничьих природных ресурсов. Автор определяет понятие правоотношений использования охотничьих природных ресурсов и анализирует закреплённые в законодательстве виды использования объектов животного мира. На основе этого выделяет виды и выясняет особенности использования охотничьих природных ресурсов.

Ключевые слова: охотничьи природные ресурсы, использование охотничьих природных ресурсов.

Danyliuk L.R. Concept, types and features of the usage of natural resources for hunting

This article deals with the concept, types and features of the usage of natural resources for hunting. The author defines the concept of the usage of natural resources for hunting and analyzes the enshrined in legislation types of the usage of fauna objects. Based on this separates types and discovers features of the usage of natural resources for hunting.

The legal relationships of the usage of natural resources for hunting is expedient understood as regulated by the law social relations between the relevant subjects that arise in the process of hunting economy. In the result of research the author concludes that the features of the usage of natural resources for hunting are: 1) is in the process of hunting economy; 2) is limited in space outside the hunting grounds; 3) specific subjective composition of legal relationships; 4) confined not only to hunting.

Keywords: natural resources for hunting, usage of natural resources for hunting.

Мироненко І. В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ДОБРОСУСІДСТВА В „ЛИТОВСЬКИХ СТАТУТАХ”

УДК 349.41

Актуальність теми. Положення про регулювання земельних відносин добросусідства містяться в главі 17 чинного Земельного кодексу України і становлять самостійний інститут земельного права. Для всебічного вивчення та вдосконалення правового регулювання земельних відносин добросусідства важливе значення має дослідження історії його розвитку на українських землях, зокрема в період їх перебування у складі польсько-литовської держави.

Стан дослідження. На сьогодні питанням добросусідства науковцями приділяється порівняно незначна увага, здебільшого у відповідних розділах підручників та коментарів Земельного кодексу України розглядаються практичні аспекти сучасного правового регулювання в даній сфері. Історичні аспекти розвитку правового регулювання земельних відносин добросусідства висвілено у працях Б.Й. Тищика, В.Є. Рубаника, Х.В. Майкут, В.З. Пруса, Р.М. Лашенка та інших авторів.

Мета дослідження. Дане дослідження має на меті розглянути положення „Литовських статутів” щодо правового регулювання земельних відносин добросусідства та визначити загальні закономірності його розвитку.

Основний виклад. Період перебування українських земель у складі спочатку Великого литовського князівства, а згодом – Речі Посполитої в літературі прийнято позначати як „польсько-литовська доба” (XIV-XVII ст.).